

BOLA NUTQIDAGI BUZILISHLAR SABABLARI

Ubaydullayeva Nilufar Ne'matjanovna

Namangan viloyati Chortoq tumanidagi 22-sonli maktabgacha
ta'lim tashkiloti logopedi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bola nutqidagi turli xil buzilish sabablari, buzilishlarga atrof-muhit va oila a'zolarining o'rni, turli xil tabiiy va sun'iy omillar, bola nutqidagi o'zgarishlarni davolashda logopedning o'rni va ahamiyati haqida fikr yuritiladi.

Tayanch tushunchalar. maktabgacha yosh, bolalar, ta'lim, tarbiya, nutq, nutq buzilishi sabablari, davolash usullari...

Аннотация: В статье рассматриваются причины возникновения различных нарушений речи у детей, роль окружающей среды и членов семьи в возникновении нарушений, различные естественные и искусственные факторы, а также роль и значение логопеда в лечении изменений речи у детей.

Основные понятия. дошкольный возраст, дети, образование, воспитание, речь, причины речевых нарушений, методы лечения...

Abstract: This article discusses the causes of various disorders in a child's speech, the role of the environment and family members in the disorders, various natural and artificial factors, and the role and importance of a speech therapist in treating changes in a child's speech.

Basic concepts. preschool age, children, education, upbringing, speech, causes of speech disorders, treatment methods...

Bola – bu jumlani yozar ekanman, ko'z oldimga beg'ubor, qalbida mehr-muhabbat to'la kichkintoylarimiz gavdalanadi. Ularni har tomonlama sog'lom, yetuk bo'lib rivojlanishida biz kattalarning o'rnimiz beqiyosdir. Bolalarimizning kelajakdagi hayotlari chiroyli bo'lishi uchun biz kattalar borimizni berib harakatda bo'lamiz.

Ammo, biz tarbiyani to'g'ri beryapmizmi? To'g'ri va sog'lom tarbiya berganimizni qayerdan bilib olsak bo'ladi?

Biz logopedlar har bir bolani o'rganar ekanmiz, ularning nutq nuqsonlari, nutq nuqsonlarining kelib chiqish sabablarini bola ona qornidalik davridan boshlab o'rganib chiqamiz. Bolani o'rganar ekanmiz, onaning homiladorlik davri, tug'ruq davri, tug'ruqdan keyingi davrlarini o'rganib chiqamiz. Aksariyat bolajonlarimizning nutq xaritasini to'ldirish davrida onalarning homiladorlik davri yaxshi o'tmaganligi, turli xil sababsiz siqilishlar, oilada er-xotinning bir-birini tushunmasligi (toksikoz

davrida ayolni to'g'ri qabul qilmaslik) tug'ruq davrining og'ir kechishi va tug'ruqdan keyingi boladagi kasalliklar sabab nutq nuqsonlari yuzaga keladi.

Bolada nutq nuqsoni bo'lsa sog'lom fikrlay oladimi?

Bola katta bo'lishni boshlagach o'zidagi kamchiliklardan uylanishni boshlaydi, ya'ni o'rtoqlari bilan muloqotda kamroq kirishadi. Iloji bo'lsa gapirmaslikka harakat qiladi, chunki u gapirsa, do'stlari uni masxara qilishlaridan qo'rqadi. Shu sabablar orqali bolaga e'tibor bermasak, undagi oddiy kamchilik bir nechta muammolarni keltirib chqaraveradi.

Sog'lom bolani dunyoga keltirishni xohlagan ona eng avvalo e'tiborni o'ziga qaratishi lozim. Vaqtida shifokor nazoratidan o'tib borishi lozim. Bola dunyoga kelgach, e'tiborni yanada kuchaytirish lozim. Bolaning nutqi chiqa boshlagach, u bilan bola tilida emas, kattalardek muloqot qilmog'imiz lozim.

Biz onalar bolaning ilk muloqot davrida atrofdagi narsalarning nomini bolaga to'g'ri gapirib tushuntirishimiz kerak. Aksariyat ota-onalar bolalar bilan muloqot qilishganda, itni "bobov", mushukni "miyov", nonni "nanna" deb tanishtirishadi, ovqat bermoqchi bo'lsak, "ashsha" kabi so'zlardan foydalanamiz bu esa xatodir.

Bola nutqidagi o'zgarish sabablari

Bola nutqi inson rivojlanishining eng muhim ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi. Bola nutqi shakllanishida turli omillar muhim rol o'ynaydi va bu jarayon vaqt o'tishi bilan o'zgarib boradi. Nutqdagi o'zgarishlar bolaning yoshiga, psixologik holatiga, ijtimoiy muhitiga va boshqa ko'plab omillarga bog'liqdir. Quyida bola nutqidagi o'zgarish sabablari haqida batafsil to'xtalib o'tamiz.

1. Biologik omillar

Bola nutqining shakllanishi va rivojlanishi asosan uning miya va markaziy asab tizimi faoliyatiga bog'liq. Tug'ilishda yuzaga kelgan miya shikastlanishlari yoki asab tizimi rivojlanishidagi buzilishlar nutqni kechikishiga yoki o'zgarishiga sabab bo'lishi mumkin. Shuningdek:

Jismoniy salomatlik: eshitish, ko'rish yoki nafas olish tizimlaridagi muammolar bola nutqiga ta'sir qilishi mumkin. Masalan, og'ir eshitish qobiliyatiga ega bo'lgan bolalar nutqni to'g'ri o'rgana olmaydilar.

Genetik omillar: ba'zi nutq buzilishlari genetik bo'lishi mumkin. Masalan, disleksiya yoki stammaring kabi holatlar nasldan naslga o'tishi mumkin.

2. Psixologik omillar

Bolaning emotsional holati nutq rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi. Stress, qo'rquv yoki ruhiy bosim bolaning nutqida to'xtovlar, qoqilishlar yoki boshqa buzilishlarga olib kelishi mumkin. Shuningdek, o'zini past baholash va ijtimoiy qo'rquv bolaning boshqalar bilan muloqot qilishidan saqlanishiga sabab bo'ladi, bu esa nutq rivojlanishini sekinlashtiradi.

3. Ijtimoiy-madaniy muhit

Bola nutqining shakllanishida oila va atrof-muhit muhim rol o'ynaydi. Oilada muloqotning yetishmasligi yoki noto'g'ri til ishlatilishi bolaning nutqiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Masalan:

Bola bilan muntazam va sifatli suhbatlashmaslik.

Bola noto'g'ri talaffuz qilgan so'zlarni tuzatmaslik yoki noto'g'ri talaffuzni quvvatlash.

Bola yashayotgan mintaqadagi dialekt va lahjalar ham nutqga o'z ta'sirini o'tkazadi.

4. O'yin va ta'limning ta'siri

Bolalar o'yin orqali ko'plab so'zlarni o'rganadilar. O'yinlarda ishlatiladigan so'z boyligi va ulardagi rolli o'yinlar nutq rivojlanishini rag'batlantiradi. Ta'lim jarayonida esa o'qituvchilar va tengdoshlar bilan muloqot qilish nutqning yanada boyishiga yordam beradi. Shuning uchun sifatli o'yinchoqlar va ta'lim vositalari nutq rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi.

5. Texnologiya va zamonaviy omillar

Hozirgi zamonda bolalarning nutq rivojlanishiga texnologik vositalar, masalan, televizor, planshet va smartfonlar ham ta'sir ko'rsatmoqda. Quyidagi jihatlar kuzatiladi:

Bolalar ko'p vaqtini ekran qarshisida o'tkazib, jonli muloqot imkoniyatidan mahrum bo'lishadi.

Texnologiya yordamida interaktiv o'yinlar va dasturlar nutqni rivojlantirishga yordam beradi, lekin bu jarayon nazorat ostida bo'lishi kerak.

Xulosa

Bola nutqi murakkab va ko'p omillarga bog'liq jarayon bo'lib, u bolaning salomatligi, psixologik holati va ijtimoiy muhiti bilan chambarchas bog'liq. Shu sababli ota-onalar va pedagoglar bolaning nutqiga e'tiborli bo'lishlari, muntazam ravishda uni rag'batlantirib borishlari kerak. Ayniqsa, bolada nutq buzilishi yoki kechikish belgilari kuzatilganda, vaqtida mutaxassisga murojaat qilish muhimdir. Bu bolada sog'lom nutqni shakllantirishga yordam beradi va uning jamiyatda o'z o'rnini topishiga ko'maklashadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vygotskiy, L.S. - "Nutq va tafakkur psixologiyasi."
2. Piaget, J. - "Bolalar intellektual rivojlanishi."
3. Bozhovich, L.I. - "Shaxs va uning shakllanishi."
4. Leontyev, A.N. - "Faoliyat, ong va shaxs."
5. Gippenreiter, Y.B. - "Bolalar bilan muloqot: Ona-otalarga qo'llanma."
6. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim to'g'risidagi qonuni - Rivojlanish strategiyasi asosida nutq tarbiyasi bo'yicha materiallar.

7. Vasina, N.M. - "Bolalar nutqining rivojlanishi bo'yicha metodik qo'llanma."
8. Erkinov, A. - "Bolalar psixologiyasi va pedagogikasi."
9. Xoshimov, Sh., va boshqalar. - "Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish metodikasi."
10. Davlatov, M. - "Nutq madaniyati va kommunikativ kompetensiya."
11. Chomsky, N. - "Sintaktik tuzilma nazariyasi."
12. Tursunov, Z. - "O'yin orqali bola nutqini rivojlantirish."
13. Kuznetsova, E.A. - "Yosh pedagogikasi."
14. Bolalar nutqini o'stirish bo'yicha xalqaro tadqiqotlar - UNICEF, UNESCO va boshqa tashkilotlarning hisobotlari.